PHASELIS

Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi
Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies

Issue V (2019)

II. Prusias'ın Siyasi ve Diplomatik Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Political and Diplomatic Activities of Prusias II

Mesut KINACI

<https://orcid.org/0000-0003-4700-4415>

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IV: January-December 2018). At the end of December 2018 the year's issue is completed and Issue V: January-December 2019 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Citation M. Kinaci, "II. Prusias'ın Siyasi ve Diplomatik Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Phaselis* V (2019) 301-314. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.19019>

Received Date: 02.09.2019 | Acceptance Date: 11.11.2019

Online Publication Date: 25.12.2019

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

II. Prusias'ın Siyasi ve Diplomatik Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Political and Diplomatic Activities of Prusias II

Mesut KINACI *

Öz: Adını Trakya kökenli Bithyn Kavmi'nden alan Bithynia Bölgesi, Küçük Asya'nın kuzeybatısında yer almaktaydı. Kavimler halinde yaşayan Bithynler kendi soylarından gelen krallar tarafından yönetilmişlerdir. Büyük İskender'in Doğu Seferi sırasında bağımsızlıklarını korumuşlar, onun ölümünün ardından komutanları arasında geçen savaşlar esnasında oluşan otorite boşluğundan faydalanarak krallık haline gelmişlerdir. MÖ 190 yılında gerçekleşen Magnesia Muharebesi Küçük Asya'nın genel siyasi durumunu değiştirmiş ve Roma, bölgedeki siyasi gelişmelere müdahil olmaya başlamıştır. Bu süreçte Bithynia Krallığı'nın başında bulunan I. Prusias yayılmacı bir politika benimsemiş ve sınır komşusu Pergamon ile savaşmış fakat Roma'nın da müdahalesiyle savaşı kaybetmiştir. I. Prusias'ın ölümünden sonra tahta geçen oğlu II. Prusias, Romalıların Makedon kralı Perseus'a karşı yaptığı savaş sırasında gerçekleştirdiği bazı diplomatik manevralarla Roma ile yakın ilişkiler kurmuştur. Sınır komşuları ve geleneksel düşmanları Pergamon Krallığı'na hem diplomatik yollarla saldırmış hem de Pergamon topraklarını işgal etmiştir. Böylece iki krallık arasında bir savaş başlamıştır. Söz konusu savaş Roma Senatusu'na taşınmış ve Roma'nın uzun süren arabuluculuğuyla sona ermiştir. II. Prusias kendisine ihanet eden oğlu II. Nikomedes'e karşı taht mücadelesine girişmiştir. Pergamonluların da desteğini alan II. Nikomedes babası II. Prusias'ı tahttan indirerek öldürtmüştü ve Bithynia tahtına oturmuştur. Bu çalışmada II. Prusias'ın siyasi ve diplomatik faaliyetleri, antik yazarların eserleri ve epigrafik belgeler ışığında kronolojik olarak analiz edilmektedir.

Anahtar sözcükler: Bithynia. Pergamon. Roma. Senatus. II. Attalos. II. Nikomedes

Abstract: The Bithynia Region, named after the Thracian Bithyn people, was located in northwestern Asia Minor. The Bithyns, who lived in tribes, were ruled by the kings of their descendants. They maintained their independence during the Eastern Expedition of Alexander the Great, after his death, they established their own kingdom by making use of the authority gap created during the wars between their commanders. The Battle of Magnesia in 190 B.C. changed the general political situation of Asia Minor and Rome began to intervene in the political events in the region. Within this period, Prusias I, head of the Kingdom of Bithynia, adopted an expansionist policy and fought with the border neighbor Pergamon but lost the war with the intervention of Rome. After the death of Prusias I, his son Prusias II came to the throne and established close ties with Rome through some diplomatic maneuvers of the Romans during the war against the Macedonian King Perseus. He attacked the Pergamon Kingdom, its border neighbors and traditional enemies, by diplomatic means and occupied the territory of Pergamon. Thus, a war started between the two kingdoms. The war was discussed in the Roman Senate and ended with the long mediation of Rome. Prusias II struggle for the throne against his son Nicomedes II, who betrayed him. With the support of the Pergamon Nicomedes II, dethroned and killed Prusias II and came to the throne of Bithynia. In this study, political and diplomatic activities of Prusias II has been analyzed chronologically by employing the works of ancient authors and epigraphic documents.

Keywords: Bithynia, Pergamon, Rome, Senate, Attalus II, Nicomedes II

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Isparta.
mesutkinaci@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4700-4415>

MÖ 190 yılında gerçekleşen Magnesia Muharebesi ve MÖ 188 yılında bu muharebeyi neticelendiren Apameia Antlaşması'yla Küçük Asya'nın siyasi konjonktüründe köklü değişimler yaşanmıştır. Bu değişim bölgedeki krallıklar arsasında savaşımlara neden olmuştur. Apameia Antlaşması'yla Phrygia Epiktetos Bölgesi'nin Pergamon Krallığı'na bırakılması Bithynia ile Pergamon krallıklarının savaşmasına neden olmuştur. İki krallık arasında yapılan muharebeler Roma'nın müdahalesiyle son bulmuş Phrygia Epiktetos Bölgesi ve Tios/Tieion (Filyos/Hisarönü) kentinin Pergamon'a bırakılmasına karar verilmiştir¹. Bu kazanımlarla birlikte Pergamon Krallığı'nın sınırları Mithradates Hanedanlığı'nın topraklarına kadar uzanmıştır². I. Prusias, Pergamon Krallığı'na karşı yürüttüğü savaştan mağlup ayrılınca krallığının sınırlarını genişletmek amacıyla yayılmacı politikasını kuzeydoğu istikametinde uygulamaya koymuş ve MÖ 184/183 yılında Herakleia Pontike teritoryumunda bulunan Kieiros'u (Konuralp) ve Tieion kentini ele geçirmiştir. Daha sonra Herakleia Pontike kentini hem karadan hem de denizden kuşatmış fakat bu kuşatma esnasında yaralanınca kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmıştır³. I. Prusias'ın Herakleia Pontike'yi kuşattığı sıralarda Küçük Asya'da dengeleri değiştirecek bazı siyasi gelişmeler yaşanmıştır. Mithradates Hanedanlığı'na mensup I. Pharnakes bazı Galat şefleri ve Küçük Armenia satrabı Mithradates ile ittifak kurarak MÖ 183 yılında Karadeniz'in güney kıyılarında yer alan en önemli ticaret kenti Sinope'yi (Sinop) ele geçirmiştir⁴, ardından sırasıyla Kotyora (Ordu) ve Kerasos (Giresun) kentlerini de hanedanlığının topraklarına katmıştır⁵. Stratejik ve ekonomik anlamda çok önemli olan Pontos Bölgesi'nin neredeyse tamamını ele geçiren I. Pharnakes yayılmacı politikasını güneye çevirmiş Küçük Armenia satrabı I. Mithradates ile Kappadokia topraklarını istila etmeye başlamıştır⁶. Bu süreçte I. Pharnakes'in Gaizatoriks ve Kassignatos adlı Galat şeflerini Pergamon'a saldırmaları için kışkırtması, Pergamon ve Mithradates Hanedanlığı arasında MÖ 183 yılının sonlarına doğru başlayan ve dört yıl sürecek olan bir savaş çıkmasına neden olmuştur⁷. Bu sıralarda Küçük Asya'da Roma ve Pergamon karşıtı bir politika izleyen I. Prusias'ın MÖ 182 yılında ölmesiyle, yerine *avcı* (= *ὁ κυνηγός*) lakaplı⁸ oğlu II. Prusias (MÖ 182-149) Bithynia Krallığı'nın tahtına oturmuştur⁹.

II. Prusias'ın tahta çıktığı süreçte Pontos, Kappadokia, Galatia ve Paphlagonia istikametinde fetihler yapan I. Pharnakes ile II. Eumenes'in savaştığı görülmektedir. Savaşın ilk yılında hem II. Eumenes'in hem de I. Pharnakes'in arabulucu olarak Roma *Senatusu*'na baş vurduğu görülmektedir. *Senatus* iki taraftan gelen elçileri dinledikten sonra bölgeye bir araştırma heyeti göndermiştir¹⁰. Bu legasyon sürecini fırsata çevirmek isteyen I. Pharnakes yeniden saldırıya geçmiştir. Önce Paphlagonia Bölgesi'ni, iç kesimde yer alan Gangra'ya (Çankırı) kadar zapt ederek burada yaşayanların çoğunu esir almış ve mallarına el koymuştur. Daha sonra Tios/Tieion kentini işgal etmesi için komutanı Leokritos'u görevlendirmiştir¹¹. Paralı askerler tarafından korunan bu kent, Leokritos'un yaptığı şiddetli saldırılara direnememiş ve teslim olmak zorunda kalmıştır. Özellikle Bithynia Bölgesi'nin sınır komşusu olan Gangra ve Tios/Tieion kentlerine I. Pharnakes'in kuvvetleri tarafından düzenlenen saldırılar Bithynia Krallığı için de tehdit oluşturmaya

¹ Hansen 1947, 95; McShane 1964, 160; Habicht 2006, 176; Marek 2010, 296.

² Hansen 1947, 95.

³ Memnon XXVII. 1-2; ayrıca bk. Dmitriev 2007, 133 vdd.

⁴ Polyb. XXIII. 9. 2-3; XXIV. 1. 1-3; Liv. XL. 2. 6; Strab. XII. 3. 11.

⁵ Ksen. *Anab.* V. 5. 2-3; 10; Diod. XIV. 30-31. 1; Arr. *Periplus* XVI. 3-4; ayrıca bk. Arslan 2007, 63 vd.

⁶ Polyb. XXIII. 9. 3; fr. 112.

⁷ Polyb. XXIV. 14. 6-7; ayrıca bk. Griffith 1935, 184; Walbank 1979, 227.

⁸ App. *Mithr.* 3.

⁹ Delphoi'da bulunan ve MÖ yak. 182 yılına tarihlendirilen bir onurlandırma yazıtından sözü edilen tarihte II. Prusias'ın tahtta olduğu anlaşılmaktadır (*SIG*³ 632).

¹⁰ Polyb. XXIII. 9. 3; Liv. XL. 2.

¹¹ Diod. XXIX. 23.

başlamıştır¹². Güçlü bir düşmana karşı belki de tek başına direnemeyeceğini öngören II. Prusias, diplomatik bir hamle olarak Bithynia'nın düşmanı addedilen Pergamon ile ittifak yapmıştır¹³. Bu krallıklar kendi aralarındaki husumetleri bir kenara bırakarak ortak düşmanları I. Pharnakes'e karşı birleşmişlerdir.

Yapılan ittifaklarla birlikte II. Eumenes'in yanında Kappadokia kralı IV. Ariarathes, II. Prusias, Morzios ve Kyzikos bulunmaktaydı. I. Pharnakes ise Küçük Armenia satrabı I. Mithradates ile Galat şeflerinden Gaizatoriks ve Kassignatos'la yaptığı ittifakı sürdürmekteydi. Roma, II. Eumenes ve I. Pharnakes arasındaki bu savaşı sonlandırmak için Küçük Asya'ya üç kez komisyon göndermiş, fakat bir netice alamamıştır¹⁴. II. Eumenes bu savaşa son verebilmek adına MÖ 179 yılında saldırıya geçmiş, Halys (Kızılırmak) Nehri istikametine doğru ilerleyerek¹⁵ I. Pharnakes'i barış yapmaya zorlamıştır¹⁶. Savaş devam ederken söz konusu olayları betimleyen kaynaklar II. Eumenes'in saflarında savaşa katılan II. Prusias'ın çarpışmalar esnasındaki faaliyetleri ya da onun savaşta rolüne ilişkin herhangi bir bilgi vermemektedir. Savaşı sonlandıran antlaşmada II. Prusias, II. Eumenes ve IV. Ariarathes ile birlikte antlaşmanın taraflarından biri olarak anılmıştır. Antlaşma şartlarına göre Pergamon'a bırakılan Tieion Kenti'nin II. Eumenes tarafından savaşta yardım-larından dolayı II. Prusias'a verilmesi¹⁷, onun bu savaşta etkin rol oynadığı belki de savaşın kazanılmasında önemli görevler üstlenmiş olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Zira I. Pharnakes tek cephede II. Eumenes'le zaten zar zor başa çıkarken diğer yandan bir de krallığının Bithynia sınırından II. Prusias ile Kappadokia sınırından IV. Ariarathes'le aynı anda başa çıkamamıştır. Bir anda üç taraftan kısıtılan kral anlaşılan her cephede dikkate değer bir başarı kazanamamış ve sonunda barış yapmak zorunda kalmıştır.

Ortak düşman I. Pharnakes diğer krallıklar için tehdit olmaktan çıkınca, sebebini bilmediğimiz bir nedenden ötürü II. Prusias ile II. Eumenes'in arası açılır. Durum kısa süre içinde öyle boyut-lara ulaşır ki, sorunlarını kılıçla çözme yönüne giderler. Bunun üzerine II. Prusias bir yandan Per-gamon topraklarına saldırırken diğer yandan da Galatlarla anlaşarak onları Pergamon sınırlarına saldırmaları yönünde cesaretlendirir.

Bu sırada, Roma ve Makedonya arasında MÖ 171 yılında başlayan Üçüncü Makedonya Savaşı'nda II. Prusias tarafsızlığını ilan ederek, gelişmeleri sessizce uzaktan takip etmiştir. Bu du-rum onun, hem akrabalık bağlarının bulunduğu Perseus'a destek vermeyerek Roma'nın takdirini kazanmaya çalıştığını, hem de Perseus'un savaşı kazanması durumunda akrabalık bağları dolay-ısıyla kendisini güvence altına almaya çabaladığının bir emaresi olabilir¹⁸. Ancak bu durum kısa sürer. MÖ 169 yılında Roma ve Makedonya arasında arabuluculuk yapmaya kalkışır. Ancak giri-şiminde başarısız olur¹⁹. Sonra da Roma'nın –her zamanki gibi- bu savaştan da galip ayrılacağını öngörünce Roma saflarında savaşa katılır ve güverteli beş gemiden oluşan Bithynia filosunu Roma donanmasına destek olmaları için gönderir²⁰. II. Prusias'ın bu diplomatik faaliyetleri Magnesia Muharebesi ile I. Prusias zamanında temelleri atılan Roma ve Bithynia dostluğunun daha da gelişmesini, II. Prusias'ın Romalılar tarafından müttefik olarak görülmesini sağlamıştır.

¹² Diod. XXIX. 23.

¹³ Polyb. XXV. 2. 9; ayrıca bk. Magie 1950, 192; Niese 1963, 75.

¹⁴ İlk heyet için bk. Polyb. XXIII. 9. 3; Liv. XL. 2; İkinci heyet için bk. Polyb. XXIV. 1. 3-4. Üçüncü heyet için bk. Polyb. XXIV. 5. 1-8; Diod. XXIX. 22.

¹⁵ Polyb. XXIV. 14. 4-8.

¹⁶ Polyb. XXV. 2. 1-3; ayrıca bk. Arslan 2007, 64.

¹⁷ Polyb. XXV. 2. 6-7; ayrıca bk. Bora 2017, 134.

¹⁸ Liv. XLII. 29. 3; App. *Mithr.* 2; Eutr. IV. 6. 2.

¹⁹ Liv. XLIV. 14. 5-7.

²⁰ Liv. XLIV. 10. 12.

MÖ 168 yılında Pydna Muharebesi'nde Romalıların galip gelmesiyle Üçüncü Makedonya Savaşı sona ermiş²¹, Roma, Doğu Akdeniz Dünyası'nda güçlü bir konuma erişerek söz sahibi olmuştur.

Pydna Muharebesi sona erdikten hemen sonra II. Prusias'ın kışkırtmasıyla Küçük Asya'daki bazı Galat kavimlerinin, II. Eumenes'in Üçüncü Makedonya Savaşı için gönderilen ordusunun henüz dönmemiş olmasını ve Pergamon'un savunmasız kalmasını fırsat bilerek Pergamon Krallığı'na karşı ayaklandıkları görülmektedir. Bu gelişme Küçük Asya'nın siyasi konjonktürünü ve burada bulunan devletler arasındaki ilişkileri derinden sarsacak niteliktedir. Makedonya'da Antigonoslar Hanedanlığı'nın son bulmasıyla krallığının bekasını sağladığını düşünen II. Eumenes, beklenmedik saldırıyla sarsılmış ve zaman kaybetmeden kardeşi II. Attalos'u Roma'ya yardım talep etmek için göndermiştir. Roma'da oldukça iyi karşılanan II. Attalos, orada umduğunu bulamamış aksine *Senatus* II. Eumenes'in Perseus ile görüştüğü iddialarını göz önünde bulundurarak, Pergamon Krallığı'nın bölünmesini ve II. Attalos için yeni bir krallık oluşturulmasını istemiştir²². II. Attalos bu teklifi reddederek, *Senatus*'un Galatları durdurmak ve yeniden otorite altına alabilmek için bir heyet gönderilmesini talep etmiştir. Söz konusu istekler *Senatus* tarafından kabul edilmiş fakat uygulanmamıştır²³.

MÖ 167 yılında II. Prusias oğlu Nikomedes²⁴ ile birlikte Roma'ya gitmiştir. II. Prusias, Roma'daki tanrılara şükranlarını sunacağını, *Senatus* ve Roma Halkı'nı Perseus ve Genthios'a karşı zaferinden dolayı kutlayacağını belirtmiştir. *Senatus*'taki oturumlarda konuşma hakkı elde eden II. Prusias hem Roma'daki tapınakları ziyaret etmek hem de kentteki arkadaşlarıyla görüşmek için iki gün izin istemiştir. Roma'da kaldığı süreçte krala eşlik etmesi için *quaestor* Lucius Cornelius Scipio görevlendirilmiştir. II. Prusias, Romalı temsilcilerle görüşeceğinde saçlarını kestirmiş, tıpkı Roma'daki azatlılar (= *liberti*) gibi beyaz şapka, toga ve ayakkabı giymiş ve kendisini *Roma Halkının Azatlısı* olarak nitelemiştir. Romalı temsilcilere "*azatlığınızı görüyorsunuz, kendimi sevdirmek istiyorum ve Roma'ya özgü her şeyi taklit ediyorum*" diyerek *Senatus*'un takdirini kazanmaya çalışmış²⁵ ve -belki de Apameia Antlaşması sonrasında Pergamon Krallığı'nın kazanımları gibi- bir mükafat beklemiştir. Senato binasına girince yere kapanarak, girişteki eşliği öpmüş ve içerideki senatörleri kendisinin kurtarıcı tanrıları olarak selamlamıştır. Üçüncü gün *Senatus*'ta konuşma yapan II. Prusias, öncelikle onları tebrik etmiş daha sonra kendisinin bu savaşta hizmetlerinden bahsederek, Roma'nın bu savaşta galip gelmesi için adadığı adakları Capitolum ve Praeneste'deki Fortuna Tapınağı'nda sunmak için izin istemiştir. Konuşmasına devam eden II. Prusias, kendisiyle yapılan müttefikliğin yenilenmesini, Magnesia Muharebesi'nden sonra Roma'nın eline geçen, fakat Roma halkından birinin atanmadığı, Galatlar tarafından tutulan toprakların kendisine verilmesini ve son olarak oğlu Nikomedes'in Roma *Senatus*'unun koruması altına girmesini talep etmiştir. II. Prusias, Pergamon kralı II. Eumenes'e halihazırda isyan etmiş olan Galatları savunarak II. Eumenes'i kötölemiştir. *Senatus* II. Prusias'a ve oğlu Nikomedes'e değerli hediyeler verilmesini, onun Praeneste ya da Roma'da sunmak istediği adaklar için gerekli şeylerin ve kurbanların Roma *magistratus*'larında olduğu gibi kamu

²¹ Polyb. XXIX. 17. 1-4; Diod. XXX. 22. 1; Liv. XLIV. 37. 10-44. 3; XLV. 37. 9-10; 41. 4-5; Vell. I. 9. 4; Frontin. *strat.* II. 3. 20; IV. 5. 17; Plut. *Cat. Mai.* XX. 10-11; *Aem.* XVII. 11-XXIII. 8; XXXVI. 4; Florus. *epit.* I. 28. 8-9; 14-15; App. *Mak.* XIX. 2; Iust. XXXIII. 2. 1-4; Euseb. *chron.* 239b; Isid. *Etym.* VI. 5. 1; Aur. Vic. *de Vir.* III. 58. 1; Eutr. IV. 7. 1; Oros. *hist.* IV. 20. 39; Zon. IX. 23 e-g.

²² II. Attalos'un *Senatus*'tan Trakya sahilinde bulunan Ainos (Enez) ve Maroneia (Ismaros) kentlerinin Pergamon'a verilmesini talep etmesi üzerine *Senatus*'un bu teklifi yaptığı düşünülmektedir (Gruen 1984, 573; Dmitriev 2010, 206 vd.).

²³ Polyb. XXIX. 22. 4; XXX. 1-3; Liv. XLV. 19. 3; 20. 1; Polyain. *Strat.* IV. 8. 1; ayrıca bk. Hansen 1947, 114; Briscoe 1969, 54; Arslan 2000, 121.

²⁴ II. Nikomedes Epiphanes.

²⁵ Polyb. XXX. 18. 1-7; Diod. XXXI. 15. 1; Liv. XLV. 44. 4-21; Liv. *perioch.* 45; Val. Max. V. 1. 1; App. *Mith.* 2; Cass. Dio fr. 69. 1; Eutr. IV. 8. 2; Zon. IX. 2.

giderlerinden karşılanmasını, hizmetine sunulan donanmaya ulaşınca kadar Brundisium (Brindisi)'daki donanmadan yirmi savaş gemisinin onun kullanımına sunulmasını ve Lucius Cornelius Scipio'nun ona eşlik ederek, kral gemiye binene kadarki tüm masraflarının karşılanmasını kararlaştırırken, kralın bazı taleplerini kibarca reddetmiştir. Roma ve civarında yaklaşık olarak otuz gün kaldıktan sonra II. Prusias Bithynia'ya doğru yola koyulmuştur²⁶. Roma'daki diplomatik girişimleriyle II. Prusias hem bazı kazanımlar elde etmeye çabalamış hem de Romalıların takdirini ve sempatisini kazanmaya çalışmıştır. II. Prusias'ın MÖ 167 yılından sonraki faaliyetleri hakkındaki bilgiler kısıtlıdır. Antik kaynaklardaki bölük-pörçük bilgiler toparlandığında ve dönemin siyasi konjonktürü değerlendirildiğinde II. Prusias'ın Bithynia'nın sınırlarını genişletmek üzere bazı dolaylı faaliyetlerde bulunduğu ve bunun için Galatları komşu bölgelere - özellikle Pergamon topraklarına- karşı kıskırttığı anlaşılmaktadır. Ancak kendisi ve oğlunun Roma'da kaldıkları süre içindeki diplomatik faaliyetleri ve tavırları aşırıya, yaltaklanmaya ve yer yer iftiraya kaçtığından senatörler tarafından sessizce dinlenmiş ancak herhangi bir yaptırımda bulunulmamıştır. Zaten Üçüncü Makedonya Savaşı sırasında II. Eumenes'ten şüphelenen Romalılar II. Prusias'ın iddialarını dikkatli bir şekilde dinlemiş görünürler. Zira Pergamon kralının savaşı yarım bırakarak yerine kardeşi II. Attalos'u atayıp ülkesini Galat akınlarına karşı savunmak üzere Makedonya'daki Roma ordugahını terk etmesi bazı Romalı senatörleri oldukça sinirlendirmiştir. Artık bazı Romalı senatörler Pergamon Krallığı'nın kendi himayeleri artında gereğinden fazla büyütüldüğünü dile getirir olmuşlardır.

Bu yüzden II. Prusias'ın yeni ortaya attığı suçlamalara –bu suçlamaların neler olduğu belli değildir– cevap vermek üzere II. Eumenes MÖ 167 yılında Roma'ya çağrılır. Bu esnada Roma *Senatus*'u hiçbir kralın Roma'ya gelmemesi yönünde bir karar çıkartmıştır. Böylece II. Eumenes henüz Brundisium Limanı'ndayken bu karar kendisine tebliğ edilmiş ve mümkün olan en kısa sürede İtalya'dan ayrılması istenmiştir²⁷. Bu gelişmeler MÖ 188 yılında Apameia Antlaşması'yla Küçük Asya'da Roma tarafından tesis edilen siyasi düzenin yine Roma tarafından değiştirilmeye çalışıldığının göstergesi olarak yorumlanabilir. Çünkü söz konusu antlaşmayla ön plana çıkan ve büyük bir yetkeye sahip kılınan Pergamon Krallığı'nın çok fazla güç kazanması Romalıları oldukça rahatsız etmiş ve *Senatus*'ta Pergamon karşıtı bir tutum oluşmuştur. Bu yüzden Romalılar artık Pergamon Krallığı'nın daha fazla güç kazanmasını engellemek amacıyla II. Eumenes'e sırt çevirmiş görünürler. MÖ 167 yılının kış mevsiminde II. Eumenes'in ciddi bir hastalık geçirmesini/ ya da suikasta uğramasını? fırsat bilen Galatlar, bahar mevsiminin gelişiyiyle birlikte tekrardan saldırıya geçerek Synnada (Şuhut) Kenti'ne kadar bütün arazileri ele geçirirler. II. Eumenes ise toplamış olduğu büyük bir orduyla Sardeis'te (Sart) beklemekteydi. Bu esnada *Senatus*, Galatlar ve Pergamon arasındaki savaşı sonlandırmak için P. Licinius önderliğinde bir heyeti Küçük Asya'ya göndermiş, bu heyet MÖ 167 yılının bahar mevsiminde Synnada Kenti'nde Galatların lideri Solovettius ile görüşmüştür. Fakat bu görüşmeler Galatları pek etkilememiş ve savaşı devam etmişlerdir²⁸. MÖ 166 yılında savaş giderek şiddetlenirken ve Galatların saldırıları artarken II. Eumenes ordusunu paralı askerlerle destekleyerek Synnada Kenti'ne doğru yola çıkmıştır. Synnada yakınlarında yapılan çarpışmada II. Prusias tarafından da desteklenen Galatlar, II. Eumenes ve kardeşi II. Attalos tarafından yenilgiye uğratılmış ve geri çekilmişlerdir²⁹. Bu zaferle birlikte II. Eumenes Galatları kesin olarak yenilgiye uğrattığını düşünse de MÖ 165 yılında *Senatus*'un, kendilerine tahsis edilen topraklarda kaldıkları, komşularının sınırlarını taciz etme-

²⁶ Liv. XLV. 44. 21.

²⁷ Polyb. XXX. 19. 5-17; Diod. XXXI. 7. 1; Liv. *perioch.* 45; Iust. XXXVIII. 6. 4; ayrıca bk. Briscoe 1969, 54.

²⁸ Liv. XLV. 34. 10-12.

²⁹ OGIS 751; ayrıca bk. Chanotis 2005, 69; SEG 57. 1150 A-B; ayrıca bk. Thonemann 2011, 19 vdd.; Diod. XXXI. 14. 1; ayrıca bk. Arslan 2000, 122.

dikleri sürece Galatların özgür olduğunu ilan etmesi ve *status quo*'yu değiştirmemesi II. Eumenes için büyük bir kayıp olmuştur. Ancak diğer yandan bu durum Küçük Asya'nın genel siyasi durumunu değiştirmiştir³⁰.

MÖ 164 yılında II. Prusias, Python önderliğinde yeni bir elçi heyetini II. Eumenes'i *Senatus*'a şikâyet etmek amacıyla Roma'ya göndermiştir. *Senatus*'ta kral II. Prusias'ı temsil eden elçiler, II. Eumenes'in Bithynia'ya ait bazı arazileri işgal ettiğinden ve *Senatus*'un kararlarını hiçe sayarak Galatia'nın iç işlerine karıştığından yakınmışlardır. Bunun yanında Küçük Asya'dan bazı kentler de II. Eumenes'i şikâyet etmişlerdir. Tüm bu suçlamaları dinleyen *Senatus* şikayetleri kaydetmiş ve Galatların özgürlüğünün korunacağını belirtmiştir³¹. II. Prusias'ın bu suçlamalarını ve Küçük Asya'daki bazı halkları Pergamon Krallığı'na karşı kışkırttığını öğrenen II. Eumenes MÖ 163 yılında kardeşleri II. Attalos ve Athenaios önderliğinde bir elçi heyeti göndererek söz konusu suçlamalardan kurtulmak istemiştir. Zira II. Prusias bu suçlamaları yaparken Galatları, Selgelileri ve Küçük Asya'daki bazı halkları da benzer suçlamalar yapmaları için kışkırtmıştır. II. Eumenes'in göndermiş olduğu elçi heyeti suçlamalara karşı *Senatus* karşısında tatminkâr bir savunma yapmış, II. Eumenes'i ceza almaktan kurtarmış ve özel onur payeleriyle birlikte Pergamon'a dönmüşlerdir. *Senatus* ise II. Eumenes'ten şüphe duymaya devam ederek II. Eumenes'in politikalarını uzaktan araştırmak üzere Hellas'a elçiler göndermiştir³². Her ne kadar II. Prusias'ın Pergamon kralı II. Eumenes'i *Seantus*'a şikâyet ederek bazı kazanımlar elde etme girişimlerinin sonuçsuz kaldığı görülse de söz konusu şikayetlerin Roma ve Pergamon arasındaki ilişkilerin bozulmasında rol aldığı söylenebilir. Nitekim MÖ 161/160 yılında Galatların ve II. Prusias'ın yeniden Roma'ya elçiler göndererek II. Eumenes'e suçlamalarda bulundukları, II. Eumenes'in de kendisini savunmak amacıyla kardeşi II. Attalos'u Roma'ya gönderdiği anlaşılmaktadır³³. Galatların ve II. Prusias'ın şikayetlerinin sebebi II. Eumenes ve II. Attalos'un Pessinus'taki başrahip Attis ile olan yazışmalarıdır³⁴. MÖ 159 yılında II. Prusias tarafından Roma'ya gönderilen Galatlar bu kez II. Attalos'u suçlamış, II. Attalos ise kendisini savunarak suçlamalardan kurtulup, nazikçe uğurlanmış ve gücünü artırarak ülkesine geri dönmüştür³⁵.

MÖ 159 yılından MÖ 156 yılına kadarki üç yıllık süreçte kaynaklarda II. Prusias'ın faaliyetleri hakkında bir anlatıya rastlanmamaktadır. MÖ 159 yılında II. Eumenes'in ölmesiyle Pergamon Krallığı'nın başına II. Attalos (MÖ 159-138) geçmiştir³⁶. Söz konusu taht değişikliği II. Prusias'ın Pergamon Krallığı'na karşı beslemiş olduğu düşmanlığı sona erdirmiş gibi görünmemektedir. Zira II. Prusias Bithynia Krallığı'nın başına geçtiği günden itibaren, önce krallığının sınırlarını korumak daha sonra ise Pergamon topraklarını ele geçirerek krallığının sınırlarını genişletmeye yönelik bir politika izlemiştir. II. Prusias, II. Eumenes ile savaşmaktan kaçınmış, Roma *Senatus*'unda ona yönelik iftiralarda ve yersiz şikayetlerde bulunarak Roma ve Pergamon'un arasını açmaya çalışmıştır. Bu girişimlerinin nihayetinde Pergamon Krallığı'nı zayıflatmak, onların Küçük Asya'daki nüfuzunu kırmak ve eğer yapabilirse onlardan toprak kazanmak amacındaydı. Nitekim II. Eumenes'in ölmesiyle birlikte Pergamon Krallığı'nda yaşanan taht değişikliği II. Prusias tarafından fırsat olarak görülmüş olabilir. Çeşitli suçlamalarda bulunarak yıpratma politikasından kendisine bir fayda sağlayamayan II. Prusias, Pergamon Krallığı'nın içinde bulunduğu genel siyasi durumdan istifade

³⁰ Polyb. XXX. 28. 1; ayrıca bk. Sherwin-White 1977, 62 vd.

³¹ Polyb. XXX. 30. 1-4; ayrıca bk. Briscoe 1969, 55; Gruen 1984, 580.

³² Polyb. XXXI. 1. 2-8; ayrıca bk. Walbank 1979, 463 vd.

³³ Polyb. XXXI. 32. 1-3.

³⁴ OGIS 315. I-VII=Welles 1934, 241-253 no. 55-61; ayrıca bk. Magie 1950, 25.

³⁵ Polyb. XXXII. 1. 5-7; ayrıca bk. Walbank 1979, 519.

³⁶ OGIS 264 C; Polyb. XXXII. 12. 1; Diod. XXXI. 36. 1; Strab. XIII. 4. 2; Plut. *mor.* 184b; 489f; Pomp. Trog. *Prol.* XXXIV.

ederek MÖ 156 yılında II. Attalos'a karşı saldırıya geçmiş ve onu yenilgiye uğratmıştır³⁷. II. Attalos bu yenilginin üzerine kardeşi Athenaios'u elçi olarak atamış ve onu olup bitenleri bildirmesi için Publius Lentulus ile birlikte *Senatus*'a göndermiştir. Bu durum Roma'da anlatıldığında, oradakiler II. Attalos'un II. Prusias'a karşı savaşmak istediğinden ve bunun için bahane yaratmaya çalıştığından şüphelenmişlerdir. II. Attalos'un elçileri sürekli kendilerine iftira atan II. Prusias'tan şikayetçi olurken, II. Prusias'ın oğlu Nikomedes ve elçisi Antiphilus bu suçlamaları kabul etmemiştir. *Senatus* iki tarafı da dinledikten sonra iki kral arasındaki ilişkilerin incelenmesi için Lucius Apuleius ve Gaius Petronius'tan oluşan tahkikat heyetini bölgeye sevk etmiştir³⁸.

MÖ 155 yılının kış mevsiminde Publius Lentulus Küçük Asya'da kral II. Prusias hakkında topladığı bilgilerden oluşturduğu raporu *Senatus*'a sunmuştur. Pergamon kralı II. Attalos'un kardeşi Athenaios'u da dinlendikten sonra *Senatus*, II. Prusias'ın saldırılarını önlemek amacıyla Gaius Claudius Cento, Lucius Hortensius ve Gaius Aurunculeius'u bölgeye göndermiştir³⁹. Söz konusu heyet Küçük Asya'ya ulaştığında her iki kralın da savaşı sonlandırması için müzakerelerde bulunulmasını istemişlerdir. Bu amaçla her iki kral da yanına bin atlıdan oluşan bir kuvvet alarak sınır bölgesinde barış şartlarını müzakere etmeye davet edilmiştir. İki kral da bu daveti kabul etmiş fakat II. Prusias kurnazca davranarak bu durumu fırsata çevirip II. Attalos'u tuzağa düşürmeyi amaçlamıştır. Böylece müzakere edilecek yere yaklaşıldığında II. Prusias elçi göndererek bin kişilik kuvvetle geldiğini haber vermiş ama tüm ordusuyla birlikte savaş düzeninde ilerlemiştir. II. Prusias'ın kurduğu bu tuzaktan son anda haberdar olan II. Attalos ve Roma heyeti acilen kaçmaya başlamış ve Pergamon'a gitmişlerdir. II. Prusias ise Romalıların kaçarken bıraktıklarını ele geçirmiş ve onları Pergamon'a kadar takip etmiştir. Buradaki Asklepios Tapınağı'na görkemli sunular hazırlatan ve öküzler kurban eden II. Prusias, tapınaktan olumlu kehanetler alarak askerlerini konuşlandığı kampa geri dönmüştür. Bir gün sonrasında ise ordusunu Nikephorion'a sevk ederek buradaki tapınakları ve kutsal alanları yakıp-yıkarak burada bulunan bronz ve mermer heykelleri yağmalamış, ünlü heykeltıraş Phyromakhos'un bakan herkesi hayran bırakan Asklepios heykelini kendisi için almıştır. Daha sonra bölgeyi terk ederek ordusuyla birlikte Elaia'ya (Zeytindağ) doğru ilerlemiş ve kente birkaç kez saldırmıştır. Pergamon kralı II. Attalos'un sütkardeşi Sosander, emrindeki askerlerle birlikte Elaia'ya gelerek kenti savunmuş ve II. Prusias'ın saldırılarını püskürtmüştür. Bunun üzerine II. Prusias Thyateira'ya (Akhisar) çekilmiş, çevre bölgelere saldırılar düzenlemiş ve Hierakome'deki (Beyoba) Artemis Tapınağı'nı yağmalamıştır. Benzer şekilde Temnos (Görece Köyü) yakınlarındaki Apollon Kynneios Tapınağı'nın arazilerini ateşe verdikten sonra kendi ülkesine doğru yola koyulmuştur⁴⁰.

Antik yazarlara göre II. Prusias sadece Pergamon'a karşı değil, aynı zamanda yağmaladığı ya da yakıp yıktığı tapınaklardan dolayı tanrılara karşı da savaş açmıştır. Bu nedenle tanrılar tarafından cezalandırıldığı düşünülen II. Prusias'ın ordusundaki askerlerin önemli bir kısmı açlık ve dizanteri nedeniyle ölürken, Bithynia'dan yelken açmış olan donanması henüz Propontis'teyken (Marmara Denizi) fırtınaya yakalanmış, gemilerden bazıları denizin dibini boylarken bazıları da kıyıya sürüklenerek enkaz haline gelmiştir⁴¹. Küçük Asya'da bu gelişmeler yaşanırken MÖ 155 yılının kış mevsiminde tahkikat için gönderilmiş olan heyetten Lucius Hortensius ve Gaius Aurunculeius raporlarını sunmak üzere Roma'ya dönmüştür. Söz konusu raporda II. Prusias'ın *Senatus*un emirlerini nasıl çiğnediği hem kendilerini hem de Attalos'u Pergamon'da kuşattığı,

³⁷ Polyb. XXXII. 16. 1; ayrıca bk. Habicht 2006, 13.

³⁸ Polyb. XXXII. 16. 2-5; App. *Mith.* 3.

³⁹ Polyb. XXXIII. 1. 1-2; App. *Mith.* 3.

⁴⁰ Polyb. XXXII. 15. 1-14; Diod. XXXI. 35. 1; App. *Mith.* 3; Suda p 2914; ayrıca bk. Habicht 2006, 17.

⁴¹ Polyb. XXXII. 15. 1-14; Diod. XXXI. 35. 1; App. *Mith.* 3; Suda p 2914.

her türlü kanun tanımazlığı ve şiddete başvurusu nedeniyle II. Prusias'ın suçlu olduğu belirtilmiştir. II. Prusias'ın davranışları *Senatus* tarafından tepkiyle karşılanmış, Lucius Anicius, Gaius Fannius ve Quintus Fabius Maximus'un başını çektiği on kişilik bir heyet, savaşın derhal sonlandırılması ve savaştan dolayı Pergamon Krallığı'nın uğradığı zararın karşılanması emirlerini II. Prusias'a tebliğ etmek üzere görevlendirilmiştir⁴².

MÖ 154 yılının kış mevsiminde II. Attalos Bithynia ordusuna karşı koyabilmek adına büyük bir ordu kurmaya çalışmıştır. Kappadokia kralı V. Ariarathes (MÖ 163-130) ve Mithradates Hanedanlığı'nın başında bulunan IV. Mithradates (MÖ 159-150)'in II. Attalos ile ittifak yapması ve bu ittifak dolayısıyla topladıkları süvari ve piyadeleri kral V. Ariarathes'in oğlu Demetrios komutasında Pergamon ordusuna katılmak üzere göndermesi de II. Attalos'un güç kazanmasını sağlamıştır. Bu durum bize güç dengelerinin yeniden değiştiğini, geçmişte savaşan Pergamon Krallığı ve Mithradates Hanedanlığı'nın yeni ortak düşmana karşı ittifak yaptığını göstermektedir. II. Attalos topladığı bu orduyla Phrygia Epiktetos istikametinde II. Prusias'a karşı ilerlemiştir. Savaş için hazırlıkların yapıldığı sırada Roma'dan gönderilen on kişilik heyet mevcut durumu müzakere etmek üzere Kadoi (Gediz) yakınlarında II. Attalos ile görüşmüştür. Bu görüşmeden sonra II. Prusias ile buluşan heyet *Senatus*'un kararlarını oldukça tehditkâr biçimde krala tebliğ etmiştir. II. Prusias *Senatus*'un emirlerinden bazılarını kabul ederken büyük bir kısmını reddetmiştir. Bunun üzerine Romalılar Bithynia ile olan dostluk ve müttefikliklerinden feragat ettiklerini belirterek II. Prusias'ın yanından ayrılmışlardır. Roma heyeti tekrardan II. Attalos'un yanına gelerek ona sınırlara asker yerleştirmesini, II. Prusias ile meydan savaşı yapmamasını ve arazilerini koruma altına almasını emretmişlerdir. Daha sonra söz konusu heyetin bir kısmı II. Prusias'ın uyuşmaz tavrını haber vermek üzere *Senatus*a gitmiş, bir kısmı Ionia'nın farklı kısımlarına, bir kısmı da Hellespontos ve Byzantion civarına giderek II. Attalos ile ittifak yapmaları, II. Prusias'ı destekleyenlerin de ayrılarak II. Attalos'a katılmaları yönünde çağrıda bulunmuşlardır⁴³.

MÖ 154 yılının bahar mevsimine gelindiğinde II. Attalos'un kardeşi Athenaios kendi gemilerinden 27, müttefikleri olan Rhodoslulardan 5, Kyzikoslulardan 20 ve kalanı diğer müttefiklerinden olmak üzere toplam 80 gemiden oluşan bir donanmayla Hellespontos'a doğru yelken açmıştır. Athenaios Hellespontos civarındaki kentlerden II. Prusias ile ittifak yapanlara karşı çıkarmalar yapmış ve bölgeyi tahrip etmiştir. Bu sıralarda Roma'nın göndermiş olduğu tahkikat heyeti geri dönmüş ve II. Prusias'ın uzlaşmaz tavırlarını *Senatus*'a bildirmişlerdir. Bunun üzerine *Senatus* Appius Claudius, Lucius Oppius ve Aulus Postumius'u savaşı sona erdirmek ve her iki kralın da barış antlaşması yapması için görevlendirmiştir⁴⁴. Üç kişiden oluşan bu elçi heyeti II. Prusias'ın yanına vardığında II. Prusias, hem Pergamon saldırılarından bunalmış hem de Romalıların baskılarına daha fazla direnememiş olmalıdır. Çünkü kısa bir süre sonra II. Prusias'ın barış yapmayı kabul ettiği görülmüştür. Söz konusu antlaşmaya göre: II. Prusias güverteli 20 adet gemiyi II. Attalos'a verecek, yirmi yıl içerisinde Pergamon'a 500 *talanta* ödeyecek, savaş başlamadan önceki sınırlara çekilecektir. Bunun yanında II. Prusias Methymna, Aigai, Kyme ve Herakleia arazilerinde zarara uğrattığı yerlerin onarımını sağlayıp, söz konusu kentlere 100 *talanta* ödemeye mahkûm edilmiştir⁴⁵. Böylece II. Attalos ve II. Prusias arasındaki savaş Magnesia Muharebesi sonrasında Küçük Asya'da meydana gelen diğer savaşlarda olduğu gibi Roma'nın ara buluculuğuyla sona ermiştir. Söz konusu savaş esnasında Roma'nın beş kez heyet göndermiş olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan antlaşmanın şartlarının II. Prusias açısından çok ağır

⁴² Polyb. XXXIII. 7. 1-4.

⁴³ Polyb. XXXIII. 12. 1-9. Kappadokia kralı V. Ariarathes aynı zamanda II. Attalos'un kayınbiraderidir.

⁴⁴ Polyb. XXXIII. 13. 1-5.

⁴⁵ Polyb. XXXIII. 13. 6-10; App. *Mith.* 3.

olduğu söylenemez, buna göre Roma'nın II. Prusias'ı Pergamon'u dizginleyebilmek için bir güç unsuru olarak kullandığı çıkarımı yapılabilir. Roma hem bölgedeki krallıklar arasındaki hakem rolüyle söz konusu krallıklardan kıymetli hediyeler ve yüklü miktarlarda paralar almış, hem de bu krallıkların aşırı güçlenmesini önlemiştir. Küçük Asya'daki Hellenistik krallıkların, aralarındaki güç dengeleri değiştiğinde *status quo*'yu koruyabilmek için zaman zaman düşmanlık besledikleri krallıklarla bile ittifak yaptıkları, ortak düşmanı bertaraf ettikten sonra ise çıkar çatışmaları nedeniyle ittifakların bozulduğu, zamana, mekâna ve şartlara göre ortak düşmanların değiştiği böylece hiçbir krallığın diğerine göre daha güçlü konuma erişemediği görülmüştür.

Pompeius Trogus'tan edindiği bilgilere istinaden Iustinus (XXXIV. 4) II. Prusias'ın ikinci evliliğinden olan çocuklarına fayda sağlamak için ilk evliliğinden olan oğlu II. Nikomedes'i Roma'ya gönderdiğini belirtmiştir. II. Nikomedes tahttan uzaklaştırılmak için Roma'ya gönderildiğini düşünmekteydi. Benzer şekilde II. Prusias da II. Nikomedes'in Roma'da saygınlığını artırmasından ve Bithynia tahtını ele geçirmek için bazı faaliyetlerde bulunmasından şüphelenmiştir. II. Prusias tahtını sağlama alabilmek için elçisi Menas'ı Roma'ya göndermiş, hem Romalılar tarafından kendisine verilen para cezasının kaldırılmasını talep etmiş, hem de II. Nikomedes'in Bithynia'ya geri dönmesini eğer bunu kabul etmezse gerekirse öldürülmesini emretmiştir. Bu amaç doğrultusunda 2000 askeri küçük botlarla Menas'a eşlik etmesi için göndermiştir. II. Prusias'a uygulanan ceza kaldırılmadığından Menas, II. Nikomedes'i öldürmeye karar vermiş, fakat bunu başaramamıştır. Durumun farkına varan II. Nikomedes ise babasına karşı bir komplo kurarak Pergamon krallığının Roma'daki elçisi Andronikos ile irtibata geçmiş ve düşmanları II. Attalos ile ittifak yaparak, babası II. Prusias'a karşı isyan etmiştir. II. Prusias'ın elçisi Menas da ona destek vermiş ve beraberinde getirdiği 2000 askerle birlikte II. Nikomedes'e katılmıştır. II. Attalos, II. Nikomedes'i içtenlikle karşılamış, sonra krallığının belli başlı bölgelerini ikmal malzemeleriyle doldurup II. Nikomedes'e bırakması için II. Prusias'a haber göndermiştir. II. Prusias ise II. Attalos'a cevaben eğer istiyorsa tüm Pergamon Krallığı'nı II. Nikomedes'e verebileceğini ileterek, oğlu II. Nikomedes ve kral II. Attalos'u *Senatus*a şikâyet etmiştir. Bu sıralarda ise II. Attalos'un birlikleri Bithynia'nın sınır bölgelerini işgal etmeye başlamıştır, bölgede yaşayanlar da hemen taraf değiştirerek II. Attalos ve II. Nikomedes'e katılmışlardır⁴⁶.

II. Attalos ve II. Nikomedes'in işgalinden Romalılar sayesinde kurtulabileceğine inanan II. Prusias, yardım talep etmek için Roma'ya elçi göndermiştir. Bunun yanı sıra Thrakialı damadı Diegylis'ten yardım isteyerek onun gönderdiği 500 kişiyi muhafız olarak kullanmış ve Nikaea'da bir kaleye sığınmıştır. II. Prusias'ın gönderdiği elçiler Roma'ya ulaştığında II. Attalos'a sempati duyan Romalı bir *praetor* II. Prusias'ın elçilerinin *Senatus*'takilerle görüşmelerini geciktirmiştir. *Senatus* söz konusu *praetor*'a iki kral arasındaki anlaşmazlığın çözülmesi için üç kişilik bir heyet gönderme görevini vermiştir. Bu *praetor* da biri gut hastası Licinius, diğeri aptal olduğu düşünülen Lucius, üçüncüsü ise başından yaralanmış Mancinus olmak üzere üç elçi göndermiştir⁴⁷. Elçiler Bithynia'ya vardığında savaşın sonlandırılmasını emretmiş II. Attalos ve II. Nikomedes de bu emre itaat etmiş gibi davranmışlardır. Elçiler ise görevlerini tamamlamadan Roma'ya dönmüştür. II. Prusias Romalıların yardım edeceğine dair umutlarını yitirince kendisini savunabilmek adına Nikomedia'ya çekilmiştir. II. Attalos ve II. Nikomedes onu takip ederek Nikomedia'ya gelmişler ve kenti kuşatmışlardır. Kent sakinleri kral II. Prusias'a ihanet ederek kent kapılarını II. Attalos ve II. Nikomedes'e açmıştır. Bunun üzerine II. Prusias kentte bulunan Zeus Tapınağı'na sığınmış, burada II. Nikomedes'in casusları tarafından hançerlenerek öldürülmüştür. MÖ 149

⁴⁶ App. *Mith.* 4-6; Iust. XXXIV. 4. 1-3; Zon. IX. 28.

⁴⁷ Bunun üzerine Marcus Porcius Cato sözü edilen durumla alay ederek "Romalılar ayağı, başı ve anlayışı olmayan elçiler gönderdiler" demiştir. Bk. Diod. XXXII. 20. 1; App. *Mith.* 6; Plut. *Cat. Mai.* IX. 1.

yılında babası II. Prusias'a ihanet ederek onu öldürten II. Nikomedes Bithynia Krallığı'nın başına geçmiş, onun krallığı *Senatus* tarafından da kabul görmüştür⁴⁸. Şüphesiz ki bu gelişme hem Roma'nın hem de Pergamon Krallığı'nın çıkarına olmuştur⁴⁹.

Söz konusu dönemle ilgili kaynaklarımızın başında gelen Polybios (XXX. 18. 1-7), Roma yanlısı bir tarih anlayışı benimseyerek II. Prusias'ı -tıpkı I. Pharnakes örneğinde olduğu gibi- kötülemek için onun zorbalıklarından, tutarsız davranışlarından ve efemine tavırlarından bahsetmiştir. Adına basılmış olan sikkelerde ise çatık kaşlı ve sert mizaçlı olarak betimlenmiştir⁵⁰. Antik yazarlar tarafından onun için sert mizaçlı, eğlence bakımından savurgan ve kaygısız bir portre çizilmiştir. Öyle ki eğlence ve lükse olan düşkünlüğünden dolayı *Prusias* adıyla anılan bir içki kadehinden bahsedilmektedir⁵¹. Doğal dürtülerini tamamen dizginleyemediği göz önünde bulundurulursa söz konusu betimlemenin özel hayatı için geçerli olduğu düşünülebilir. Fakat genel olarak Bithynia Krallığı'nı Küçük Asya'da güçlü bir konuma erdirmeye çalışmak için kurguladığı planı eksiksiz bir şekilde uygulamaya koymuştur. II. Prusias'ın izlediği siyasete ve diplomatik girişimlere bakıldığında onun son derece öngörülü hamleler yaptığı, tutarlı ve kurnazca davrandığı görülmektedir. Roma ile olan ilişkileri geliştirebilmek amacıyla Roma'ya kadar gitmesi, *Senatus*'ta yapacağı konuşma öncesinde saçlarını ve kıyafetlerini Roma azatlılarına benzetmesi gibi diplomatik hamlelerle Roma'ya yakınlaşmayı amaçlamıştır. Politikadaki iniş-çıkışlarda gösterdiği kararlılık ve Romalılara yaranma çabası tamamen Bithynia'nın menfaatinedir. Bunun yanı sıra II. Eumenes'i sürekli *Senatus*'a şikâyet ederek Roma ve Pergamon arasındaki ilişkileri bozmaya, II. Eumenes'i de psikolojik açıdan yıpratmaya çalışmıştır. Bu durum II. Prusias'ın siyasi ve diplomatik açıdan becerilerini göstermektedir. II. Eumenes ve II. Attalos kadar savaş deneyimi olmasa da giriştiği mücadelelerde onlardan geri kalmamıştır, bu durum onun askeri kabiliyetlerini de kanıtlar niteliktedir. Pergamon'a karşı giriştiği savaşa Roma'nın hakem sıfatıyla müdahil olarak onu durdurmaya çalışmasına rağmen mücadelesine son ana kadar devam etmesi, onun inatçı ve gözünü budaktan sakınmayan bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir. Girit'te bulunmuş olan bir onurlandırma yazıtında II. Prusias'ın hayırseverliğinden bahsedilmektedir⁵². II. Prusias'ın yaklaşık olarak 33 yıllık hükümdarlığı düşmanı II. Attalos ile ittifak yapan oğlu II. Nikomedes'in ihanetiyle henüz planlarını tam olarak hayata geçiremeden son bulmuştur. Sonuç olarak Polybios ve onu referans gösteren antik yazarlar tarafından zayıf karakterli, zorba ve başarısız olarak nitelenen II. Prusias'ın⁵³ siyasi faaliyetleri ve yaptığı diplomatik hamleler incelendiğinde, öngörülü bir politika izleyen, önemli savaşlarda bazen tarafsız; ama eninde sonunda doğru tarafı seçen, amacına ulaşmak için hiçbir kılığa girmekten çekinmeyen ve çoğunlukla başarılı siyasi ve askeri hamleler yapabilen; hatta dönemin en başarılı krallıkları ve krallarını dahi dize getirebilecek askeri dehaya sahip bir kral olduğu anlaşılmaktadır.

⁴⁸ Diod. XXXII. 19. 1; 21. 1; Liv. *perioch.* 50; App. *Mith.* 4-7; Iust. XXXIV. 4. 1-5; Zon. IX. 28; ayrıca bk. Magie 1950, 317; Sherwin-White 1977, 63.

⁴⁹ I. Pergamon I. 225 = OGIS 327.

⁵⁰ BMC Pontus XL-XLIII; 210-211; lev. XXXVIII; Kaye 2013, 21 vdd.

⁵¹ Ath. *Deip.* 94. G.

⁵² OGIS 341.

⁵³ Polyb. XXX. 18. 1-7; Liv. XLV. 44. 4-21; Val. Max. V. 1. 1; App. *Mith.* 2; Cass. Dio fr. 69. 1; Eutr. IV. 8. 2; Zon. IX. 2; ayrıca bk. Scafuro 1987, 31.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- App. *Mak.* (= Appianos, *Rhomaika; Makedonike*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English Translation by H. White. London 1962. (The Loeb Classical Library).
- App. *Mithr.* (= Appianos, *Rhomaika; Mithridateios*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English Translation by H. White. London 1962. (The Loeb Classical Library).
- Arr. *Periplus* (= Lucius Flavius Arrianus, *Arriani Periplus Ponti Euxini*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Arrianus'un Karadeniz Seyahati*. Çev.: ve Yorum. M. Arslan. İstanbul 2005. (Odin Yayıncılık).
- Ath. *Deip.* (= Athenaios, *Deipnosophisticarum Epitome*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Athenaios, *The Deipnosophists*. With an English Translation by C. B. Gulick. London - New York 1928. (The Loeb Classical Library).
- Aur. *Vic. de Vir ill.* (= Aurelius Victor, *De Viris Illustribus Urbis Romae*) Kullanılan Metin: Sextus Aurelius Victor, *De Viris Illustribus Urbis Romae*. Ed. F. Pichlmary. Leipzig 1911.
- Cass. Dio (= Cassius Dio, *Rhomaika*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Cassius Dio, *Roman History*. With an English Translation by E. Cary –H. B. Foster, vols. I-IX. London 1914- 1927. (The Loeb Classical Library).
- Diod. (= Diodorus Sicilius, *Bibliotheka Historika*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Library of History*. With an English Translation by C. H. Oldfather. London 1957. (The Loeb Classical Library).
- Euseb. *chron.* (= Eusebios, *Chronicorum*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Eusebi, *Chronicorum*. Ed. A. Schoene. Berlin 1875.
- Eutr. (= Eutropius, *Breviarum ab Urbe Condita*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roma Tarihinin Özeti*. Çev.: Çiğdem Menzilioğlu. İstanbul 2007. (Kabalci Yayınevi).
- Florus *epit.* (= Annius Florus, *L. Annaei Flori Epitoma De Tito Livia Bellorum Omnium Annorum DCC Libri II*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Lucius Annaeus Florus, *The Two Books of the Epitome, Extracted from Titus Livius, of All the Wars of Seven Hundred Years*. With an English Translation by E. S. Foster. London-New York 1929. (The Loeb Classical Library).
- Frontin. *strat.* (= Sextus Iulius Frontinus, *Strategematon*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Strategems and the Aqueducts of Rome*. With an English Translation by C. E. Bennett. Edited and Prepared for the press by M. B. McElwain. London, New York 1980⁵. (The Loeb Classical Library).
- Isid. *Etym.* (= Isidorus Hispalensis, *Etymologiae*) Kullanılan Metin: Isidorus, *Etymologiae*. Ed. W. M. Lindsay. Oxford (OCT).
- Iust. (= Marcus Iulianus Iustinus, *M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus*. With an English Translation by Y. J. Yardley. Atlanta 1994.
- Ksen. *Anab.* (= Ksenophon, *Anabasis*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Anabasis Onbinlerin Dönüşü*. Çev.: O. Yarlığaş. İstanbul 2011. (Kabalci Yayınevi).
- Liv. (= Livius, *Ab Urbe Condita*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *From the Founding of the City*. With an English Translation by A. C. Schlesinger. London 1967. (The Loeb Classical Library).
- Liv. *perioch.* (= Titus Livius, *Ab urbe condita librorum periochae*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Livy, *From the Founding of the City*. With an English Translation by

- A. C. Schlesinger. I-XIV. London, New York 1967. (The Loeb Classical Library).
- Memnon (= Memnon, *Peri Herakleias*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Memnon'un Herakleia Pontike Tarihi*. Çev.: M. Arslan. İstanbul 2007. (Odin Yayıncılık).
- Oros. *hist.* (= Orosius, *Historiae Adversum Paganos*) Kullanılan Metin: *Paulii Orosii Historiae Adversum Paganos*. Ed. C. Zangemeister. Leipzig 1889.
- Plut. *Aem.* (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi: Aemilius*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. With an English Translation by B. Perrin. London 1932. (The Loeb Classical Library).
- Plut. *Cat. Mai.* (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi: Cato Maior*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. With an English Translation by B. Perrin. London 1932. (The Loeb Classical Library).
- Plut. *mor.* (= Plutarkhos, *Moralia*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*. With an English Translation by F. C. Babbitt-C. Helmbold. London 1928-1967. (The Loeb Classical Library).
- Polyain *Strat.* (= Polyainos, *Strategemata*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Polyainos, *Stratagems of War*. With an English Translation by R. Shepherd. Chicago 1974.
- Polyb. (= Polybios, *Historiai*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Histories*. Vol. I-VI, With an English Translation by W. R. Paton. London 1992. (The Loeb Classical Library).
- Pomp. Trog. *Prol.* (= Pompeius Trogus, *Prologues*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Prologues to Philippic History of Trogus*. <http://www.attalus.org/translate/justinus.html>.
- Strab. (= Strabon, *Geographika*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Geography of Strabo*. With an English Translation by H. L. Jones. London 1961. (The Loeb Classical Library).
- Suda (= Suda-Suidas, *Suidae Lexicon*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Suidae Lexicon*. Ed. A. Adler. Leipzig-Teubner 1928-1971.
- Val. Max. (= Valerius Maximus, *Factorum et Dictorum Memorabilium*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Valerius Maximus, *Memorable Doings and Sayings*. With an English Translation by D. R. Shackleton Bailey. Cambridge 2000. (The Loeb Classical Library).
- Vell. (= Velleius Paterculus, *Historia Romana*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English Translation by F. Shipley. London 1924. (The Loeb Classical Library).
- Zon. (= Ionnes Zonaras, *Epitome Historiarum*) Kullanılan Metin ve Çeviri: Zonaras, *Epitome Historiarum*. <http://www.attalus.org/refs/Zonar.html>.

Modern Literatür

- Arslan 2000 M. Arslan, Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar. İstanbul 2000.
- Arslan 2007 M. Arslan, Mithridates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı. İstanbul 2007.
- BMC Pontus BMC Pontus A Catalogue of the Greek Coins of Pontus, Paphlagonia, Bithynia and the Kingdom of Bosporos. Ed. W. Wroth. London, 1889.
- Bora 2017 A. Bora, "Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bithynia Krallığı'nın Sınırları ve Gelişimi". Eds. H. Selvi – M. B. Çelik – İ. Şirin – et al., *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III*. Kocaeli (2017) 129-148.
- Briscoe 1969 J. Briscoe, "Eastern Policy and Senatorial Politics 168-146 B.C.". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 18/1 (1969) 49-70.
- Chaniotis 2005 A. Chaniotis, War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History. Oxford 2005.

- Derow 1989 P. S. Derow, "Rome, the Fall of Macedon and the Sack of Corinth". *CAH*. VIII Cambridge (1989) 290-324.
- Dmitriev 2007 S. Dmitriev, "Memnon on the Siege of Heraclea Pontica by Prusias and the War between the Kingdoms of Bithynia and Pergamum". *JHS* 127 (2007) 133-138.
- Dmitriev 2010 S. Dmitriev, "Attalus' Request for the Cities of Aenus and Maronea in 167 B.C.". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 59/1 (2010) 106-114.
- Griffith 1935 G. T. Griffith, *The Mercenaries of the Hellenistic World*. London 1935.
- Gruen 1984 E. S. Gruen, *The Hellenistic World and the Coming of Rome*: II. London 1984.
- Habicht 2006 C. Habicht, *The Hellenistic Monarchies*. Ann Arbor 2006.
- Hansen 1947 E. V. Hansen, *The Attalids of Pergamon*. London 1947.
- I. Pergamon Die Inschriften von Pergamon. Ed. M. Fränkel. Berlin vol. I 1980.
- Kaye 2013 N. Kaye, "The Silver Tetradrachms of Prousius II of Bithynia". *American Journal of Numismatics* 25 (2013) 21-48.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*. I-II. Princeton 1950.
- Marek 2010 C. Marek, *Geschichte Kleinasien in der Antike*. Darmstadt 2010.
- McDonald 1967 A. H. McDonald, "The Treaty of Apamea (188 B.C.)". *The Journal of Roman Studies* 57/1-2 (1967) 1-8.
- McShane 1964 R. B. McShane, *The Foreign Policy of the Attalids of Pergamum*. Urbana 1964.
- Niese 1963 B. Niese, *Geschichte der Griechischen und Makedonischen Staaten seit der Schlacht bei Chaeronea*. I-III. Darmstadt 1963.
- OGIS *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*. I-II. Ed. W. Dittenberger. Leipzig 1903-1905.
- Scafuro 1987 A. C. Scafuro, "Prusias II of Bithynia and Third Party Arbitration". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 36/1 (1987) 28-37.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*. XLVIII. Eds. A. Chainotis – H. W. Pleket – R. S. Stroud et al., Amsterdam 2001.
- Sherwin-White 1977 A. N. Sherwin-White, "Roman Involvement in Anatolia, 167-88 B.C.". *The Journal of Roman Studies* 67 (1977) 62-75.
- SIG³ *Sylloge Inscriptionum Graecarum*. III. Ed. G. Dittenberger. Leipzig 1917.
- Thonemann 2011 P. Thonemann, "Eumenes II and Apollonioucharax". *Gephyra* 8 (2011) 19-30.
- Walbank 1979 F. W. Walbank, *A Historical Commentary on Polybius*. III: Books XIX-XL. Oxford 1979.
- Welles 1934 C. B. Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period: A Study in Greek Epigraphy*. London 1934.